Romanch

Lo **romanch** (o *romanche* en lemosin), *rumantsch* en romanch, es una dei quatre lengas oficialas de Soïssa. Es reconegut despuei 1938 e es una lenga oficiala despuei 1996. Se parla unicament dins lo canton dei Grisons a l'èst dau país.

Somari

Classificacion

Limitas geograficas

Lei diferents romanchs

Cantic soís en romanch : psalm svizzer

Auvir la lenga

Referencias

Classificacion

Es una lenga romanica, dau grop retoromanic: es fòrça pròche dau ladin e dau friolan.

Inscripcion romancha a Sagogn (Surselva)

Inscripcion Sursilvan sus 'na maison a Waltensburg/Vuorz.

Rumantsch

Parlat en	Soïssa
Regions	Grisons
Parlat per	60 000 personas
Classament pel nombre de locutors	?ena
Familha lingüistica	lengas indoeuropèas > lengas romanicas > galloromanic/italoromanic > retoromanic > romanch
Grop	indoeuropèu

Estatut oficial

Lenga oficiala de	en Soïssa
ISO 639-1	rm (http://www.loc.gov/standards/iso639-2/php/langcodes-keyword.php?SearchTerm=rm&SearchType=ALL&Submit=Go) (en)
ISO 639-2	roh (http://www.loc.gov/standards/iso639-2/php/langcodes-keyword.php?SearchTerm=roh&SearchType=ALL&Submit=Go) (en)
ISO 639-3	roh (http://www.sil.org/iso639-3/documentation.asp?id=roh) (en)
ISO 639-6	roh (http://www.geolang.com/iso639-6/moreDetails.asp?alpha4ID=roh) (en)
Parent	rtrc (http://www.geolang.com/iso639-6/moreDetails.asp?alpha4ID=rtrc) (en)

Mòstra

Article primier de la Declaration Universala dei Drechs Umans:

Artichel ün.

« *Tut ils umans naschan libers ed eguals en dignitad ed en dretgs. Els èn dotads cun raschun e conscienza e*

duain agir in vers l'auter en spiert da fraternitad. »

Paneu rotier en Sursilvan

Limitas geograficas

Evolucion de l'aira romancha dins lo temps :

Reparticion coma lenga majoritaria en 1860 dins los Grisons.

- Alemand
- Romanch
- Italian

Font : Ofici federau de la statistica, recensament 2000

Reparticion coma lenga majoritaria en 2000 dins los Grisons.

- Alemand
- Romanch
- Italian

Font : Ofici federau de la statistica, recensament 2000

Reparticion coma lenga majoritaria en 2000 dins los Grisons.

Alemand
Romanch
Italian

Raias : zòna onte una lenga minoritaria es parlada per au mens 30 % de la populacion
Font : Ofici federau de la statistica, recensament 2000

Lei diferents romanchs

Lo romanch es pas una lenga unifòrma,

- I a una varietat estandard, lo *rumantsch grischun*.
- I a cinc dialèctes diferents avent sa pròpria escritura codificada:
  - lo *sursilvan*, per 13 879 locutors natius dins la region dau Ren Anterior
  - lo *sutsilvan*, per 571 locutors natius dins la valada dau Ren Posterior
  - lo *surmiran*, per 2 085 locutors natius dins lei valadas d'Albula e de Julier
  - lo *puter* per 2 343 locutors natius en Nauta Engadina
  - lo *vallader* per 5 138 locutors natius en Bassa Engadina.

Distribucion irorica daus dialectes Romanchs, Alemands, e Italians dins los Grisons:

Sursilvan
Tuatschin
Sutsilvan
Surmiran
Putèr
Vallader
Jauer

Lo *puter* e lo *vallader* forman amassa lo sosgrop engadinés o *rumantsch ladin*. Cau pas confondre aqueu sosgrop amb la lenga romanica parlada en Sud-Tiròl, apelada tanben ladin e que fa partida dau mesme ensemble retoromanic.

Cantic soís en romanch : psalm svizzer

En l'aurora la damaun ta salida il carstgaun,
spiert etern dominatur, Tutpussent!
Cur ch'ils munts straglischan sura,
ura liber Svizzer, ura.
Mia olma senta ferm,
Mia olma senta ferm Dieu en tschiel,
il bab etern, Dieu en tschiel, il bab etern.

Er la saira en splendur da las stailas en l'azur

tai chattain nus, creatur, Tutpussent!
Cur ch'il firmament sclerescha en noss cors
fidanza crescha.
Mia olma senta ferm,
Mia olma senta ferm Dieu en tschiel,
il bab etern, Dieu en tschiel, il bab etern.

Ti a nus es er preschent en il stgir dal firmament,
ti inperscrutabel spiert, Tutpussent!
Tschiel e terra t'obedeschan
vents e nivels secundeschan.
Mia olma senta ferm,
Mia olma senta ferm Dieu en tschiel,
il bab etern, Dieu en tschiel, il bab etern.

Cur la furia da l'orcan fa tremblar il cor uman
alur das ti a nus vigur, Tutpussent!
Ed en temporal sgarschaivel
stas ti franc a nus fidaivel.
Mia olma senta ferm,
Mia olma senta ferm Dieu en tschiel,
Il bab etern, Dieu en tschiel, il bab etern.

Auvir la lenga

La fabla dau Rainard e la Graula de Jean de La Fontaine en Sursilvan, amb una revirada en anglés, e la meteissa dins los dialectes Sutsilvan e Rumantsch Grischun.[1]

Sursilvan Modèl:Audio	**Sutsilvan**	**Rumantsch Grischun** Modèl:Audio	**Revirada en anglés**
L'uolp era puspei inagada fomentada. Cheu ha ella viu sin in pegn in tgaper che teneva in toc caschiel en siu bec. Quei gustass a mi, ha ella tertgau, ed ha clamau al tgaper: «Tgei bi che ti eis! Sche tiu cant ei aschi bials sco tia cumparsa, lu eis ti il pli bi utschi da tuts».	La gualp eara puspe egn'eada fumantada. Qua â ella vieu sen egn pegn egn corv ca taneva egn toc caschiel ainten sieus pecel. Quegl gustass a mei, â ella tartgieu, ed ha clamo agli corv: «Tge beal ca tei es! Scha tieus tgànt e aschi beal sco tia pareta, alura es tei igl ple beal utschi da tuts».	La vulp era puspè ina giada fomentada. Qua ha ella vis sin in pign in corv che tegneva in toc chaschiel en ses pichel. Quai ma gustass, ha ella pensà, ed ha clamà al corv: «Tge bel che ti es! Sche tes chant è uschè bel sco tia parita, lur es ti il pli bel utschè da tuts».	The fox was hungry yet again. There he saw a raven upon a fir holding a piece of cheese in its beak. This I would like, he thought, and shouted at the raven: "You are so beautiful! If your singing is as beautiful as your looks, then you are the most beautiful of all birds.".

Referencias

1. Gross, Manfred (2004), Rumantsch – Facts & Figures (http://www.liarumantscha.ch/data/media/pdf/facts_figures/facts_figures_rumantsch.pdf). (PDF) . Retrieved on 2012-02-28. Modèl:Webarchive

Recuperada de « https://oc.wikipedia.org/w/index.php?title=Romanch&oldid=2223471 »

Aquesta pagina es estada modificada pel darrièr còp lo 28 de junh de de 2020 a 22.08.

Drech d'autor : Los tèxtes son disponibles jos licéncia Creative Commons paternitat pertatge a l'identic ; d'autras condicions se pòdon aplicar. Vejatz las condicions d'utilizacion per mai de detalhs, e mai los credits grafics. Wikipedia® es una marca depausada de la Wikimedia Foundation, Inc., organizacion de benfasença regida pel paragraf 501(c)(3) del còde fiscal dels Estats Units.